

Pyramiden vid Järfälla kyrka

På Järfälla kyrkogård, invid kyrkans kor, finns en pyramid, vackert huggen i grå sandsten. En av inskriptionerna börjar med orden "Här hwilar O. Adlerberg, sedan han följt H. S Kong Carl XII i fält..." Olof Adlerberg avled dock inte i något av Karl XII:s fälttåg, utan återvände med livet i behåll. Han gjorde karriär, blev kammarherre hos Fredrik I och adlad av Adolf Fredrik. 1749 köpte han Säby gård, där han var bosatt fram till sin död 1757.

Familjen Adlerberg var en av de mest inflytelserika i Järfälla. Olof Adlerberg (vars farfar för övrigt var ärkebiskop) skänkte flera föremål till Järfälla kyrka, däribland en dopskål och en kanna av silver, men donerade också pengar till reparationer. Att donatorer fick en gravplats i kyrkans kor som tack var inte ovanligt förr. Familjen Adlerberg lät istället uppföra ett fristående gravmonument, intill koret och med ingång via en stenhäll i kyrkans kor. Det Adlerbergska gravkoret grundlades 1757 och stod klart 1762. Förutom Olof Adlerberg och hans hustru Sofia Gyllenberg vilar flera ättlingar till i graven. Den sista (?) gravsättningen ägde rum så sent som 1940.

Men varför en pyramid? För att få svaret på den frågan måste vi göra en utflykt till antikens Rom. År 12 f Kr uppfördes en marmorklädd pyramid vid Porta San Paolo, som ett gravmonument över den romerske ämbetsmannen Gaius Cestius. Idag är den inbyggd i den senantika stadsmuren och ett av de mest välbevarade antika minnesmärkena i Rom. Vid denna tid hade Egypten införlivats med Romarriket och intresset för egyptisk konst och arkitektur var stort i Rom. De egyptiska pyramiderna var utan tvekan förebilden för Cestiuspyramiden.

Många århundraden senare blev intresset för antiken minst lika stort. Under 1700-talet blev det vanligt att yngre män i förmögnare familjer gjorde en "grand tour" i Europa. Ett besök i Rom med alla dess antika minnesmärken räknades till höjdpunkterna. När man under 1700-talets senare del började gräva ut Herculaneum och Pompeji, de båda städerna som begravdes under Vesuvius aska år 79 e Kr, ökade intresset ytterligare. Självfallet sökte sig många konstnärer och arkitekter också till Rom.

En av dem som reste var Jean Eric Rehn, ett av 1700-talets stora namn inom svensk arkitektur. Formellt hade han ett uppdrag att studera sidenfabriker och deras tillverkningsmetoder, "dock utan någon kännbar kostnad för Manufactur Contoiret", som var uppdragsgivare. Kostnaderna blev desto kännbarare för Rehn, som var tvungen att låna pengar för att kunna genomföra resan. Via Tyskland, Österrike och Norditalien nådde han Rom där han stannade i fyra månader vintern 1755/56. De antika monumenten studerades grundligt och tecknades av. Ett av dem var Cestiuspyramiden.

Jean Eric Rehn blev vid återkomsten till Sverige mycket anlitad som arkitekt, men utförde även ritningar till inredningar - och gravmonument. Att Rehn verkligen ritade familjen Adlerbergs gravkor är inte helt klarlagt, men mycket troligt. Olof Adlerberg tjänstgjorde som kammarherre vid hovet, där Rehn anlätades flitigt. Att återskapa ett av antikens stora gravmonument i Sverige utifrån de skisser han gjort i Rom måste ha varit ett lockande uppdrag för Rehn. Adlerberg i sin tur var säkerligen intresserad av att låta en av tidens stora arkitekter utföra ett monument över sig själv och sin familj. Det finns ytterligare en förbindelselänk mellan Rehn och familjen Adlerberg – ett epitafium i Järfälla kyrka över Adlerbergs dotter Anna Carolina (död 1767) - där man med säkerhet vet att Jean Eric Rehn ritat förlagan.

Pyramiden på Järfälla kyrkogård kan ses som ett uttryck för tidens intresse för antiken, men också som ett sätt för familjen Adlerberg att visa sin ställning. Och ursprunget är egyptiskt, även om vägen gick via Rom...

Ingrid Kennerstedt Bornhall

Järfälla Kultur